

I. ISTORICUL PROBLEMEI

Anul 1937 aduce o perioadă de răgaz în escaladarea violenței care caracterizează de doi ani politica statelor totalitare. Convins însă că insolența și intimidarea îi vor permite să-și realizeze scopurile și că nu are de ce se teme de democrațiile „decadente” și erodate de spiritul pacifist, pe 5 noiembrie Hitler își anunță colaboratorii cei mai apropiați că a venit momentul ca Reichul să anexeze comunitățile germane din Europa Centrală și Orientală și fixează etapele constituirii „Germaniei Mari”.

Doctrinile lui Hitler scoteau în evidență planul nazist de constituire a unui nou imperiu (*Reich*) german, al treilea din istorie. Potrivit afirmațiilor Führerului, cel de-al Treilea Reich urma să conducă lumea și să dureze o mie de ani. Împlinirea acestui destin presupunea ca poporul german să dispună de *Lebensraum* (spațiu în care să-și ducă existența). Încă de la începutul anilor '20 Führerul declarase că această Germanie extinsă urma să includă și țara sa natală, Austria. Acesta a gândit constituirea „Germaniei Mari” în două etape. Prima etapă: *Anschluss*, cea de a doua etapă: regiunea sudetă, parte componentă a Cehoslovaciei.

Anul 1938 constituie o cotitură decisivă în relațiile internaționale din Europa. După *Anschluss*-ul din luna martie (anexarea Austriei de către Germania), Hitler se întoarce spre Cehoslovacia. Acest stat multinațional creat în 1919 după prăbușirea Imperiului Habsburgic, cuprinde populații cehe la Vest și slovace la Est. Revendicările germane se întemeiază pe existența teritoriului Sudeților, populat de 3 milioane de locuitori, de cultură „germană” și care, din 1919, în ciuda slavizării țării, rămân atașați originii lor etnice și lingvistice. Această regiune industrială, care controlează trecătorile spre Austria și Germania, apare drept vitală pentru Cehoslovacia.

Caracterul etnic eterogen al populației sale reprezintă totuși un grav factor de slăbiciune. Și într-adevăr, dacă partea Occidentală a Cehoslovaciei, Boemia, cea mai bogată și cea mai populată, aparține incontestabil Europei Occidentale prin structurile sale economice și sociale, Estul țării, Slovacia, mai puțin dezvoltată din punct de vedere economic, aparține mai mult de țările eminamente agrare ale Europei de Est. Acestor diferențe în dezvoltarea economică li se adaugă diferențe lingvistice și religioase care explică puternicul curent autonomist care apare în Slovacia și care amenință unitatea țării¹.

---

¹ Pierre Milza, Serge Berstein, *Istoria Europei, Vol. V, Secolul XX (din 1919 până în zilele noastre)*, traducere de Monica Timu, Editura Institutul European, Iași, 1998, p. 133.

Anexarea Sudeților nu este decât un pretext pentru Hitler. Scopul său final rămâne cucerirea întregii Cehoslovaciei, și aceasta din mai multe motive. Această țară constituie pe de o parte cea mai eficientă dintre alianțele Franței. Este dotată cu o economie modernă și cu o importantă capacitate militară. Bogatele sale regiuni agricole, materiile sale prime abundente, industria sa prelucrătoare dinamică, pot fi utile autarhiei germane.

În martie 1938, Hitler i-a convins pe germanii sudeți să pornească o campanie de autodeterminare în regiunea din Cehoslovacia locuită de ei. Cum acordarea acestui drept i-ar fi lăsat descoperiți pe cehi într-o zonă critică pentru apărarea națională, câștigul de cauză al germanilor sudeți ar fi sporit vulnerabilitatea Cehoslovaciei în cazul unui atac nazist. Hitler se aștepta ca cehii să refuze, ceea ce i-ar fi oferit pretextul unei invazii².

Atracția exercitată de Germania nazistă duce la constituirea unui Partid German al sudeților, strâns legat de Partidul Național Socialist Muncitoresc German (PNSMG) și al căru șef, Konrad Henlein, cere autonomia teritoriilor locuite de aceștia. La realizarea planurilor sale de distrugere a Cehoslovaciei, Germania hitleristă a folosit partidul sudetogerman. Acționând conform instrucțiunilor secrete date de Hitler, Konrad Henlein și-a manifestat deschis, împreună cu numeroșii lui conaționali, aderența la nazism. „Autonomia” revendicată de Henlein pentru minoritatea germană depășea și cele mai mari concesiuni pe care guvernul cehoslovac era dispus să le facă: acceptarea pretențiilor sudetogermane ar fi însemnat nimicirea republicii³.

După ce mult timp guvernul ceh a refuzat orice negociere, la sfatul unui mediator englez, lordul Runciman, sfârșește prin a accepta o discuție cu Henlein, în scopul de a acorda sudeților autonomia pe care o cer. În timp ce guvernul ceh încerca să soluționeze diferendul cu germanii sudeți, Hitler și-a repleat forțele în vederea atacului. Cehii încheiaseră două tratate de apărare, care le făgăduiau protecție. Unul obliga Franța să intervină în cazul unei agresiuni din exterior. Celălalt cerea sovieticilor să acorde sprijin defensiv Cehoslovaciei ori de câte ori o făceau și francezii.

Liderii britanici se temeau că aceste acorduri vor dezlănțui un război pe întregul continent, război pe care nu era deloc pregătită să-l susțină. Primul ministru al Angliei, Neville Chamberlain este convins că revendicările sudeților sunt legitime și că se poate

---

² John R. Barber, *Istoria Europei Moderne*, Traducere Daniela Truța, Editura Lider, București, 1993, p. 435.

³ Miloš V. Kratochvil, *Istoria (Cehoslovacia)*, traducere Jiří Felix și Radu Greceanu, Editura Orbis, Praga, 1968, p. 60.

ajunge la o înțelegere cu Hitler. Hotărât să salveze pacea cu orice preț, Chamberlain își însușește „soluția” germanilor⁴.

La insistențele Angliei, Franța reprezentată de Daladier, s-a lăsat convinsă să nesocotească prevederile tratatului și să nu acorde ajutor Cehoslovaciei. Fără sprijinul francez, cehii nu puteau spera nici la cel sovietic. În fața presiunii franco-engleze, președintele cehoslovac Bénéš, trebuie să-și dea acordul la dezmembrarea propriei țări. La începutul lui septembrie 1938, guvernul ceh a recunoscut autonomia locuitorilor de etnie germană din Sudet⁵.

II. ACORDUL DE LA MÜNCHEN ȘI CONSECINȚELE SALE

La 29 septembrie 1938, reprezentanții Germaniei (Hitler), Marii Britanii (Chamberlain), Italiei (Mussolini) și Franței (Daladier) – Cehoslovacia și U.R.S.S. nefiid invitate să ia parte, s-au întâlnit la Munchen, în Germania, pentru a discuta despre conflictul din regiunea sudetă. Șeful celui de al III-lea Reich duce aici o bătălie care era câștigată dinainte. În negocierile de la Munchen, cei patru lideri au convenit rapid asupra unei soluții simple. Ei i-au oferit lui Hitler tot ce-și dorea. Führerul a acceptat în dar zona Sudeților, cu fortificațiile ei.

La Paris și la Londra, este iluzia păcii. La întoarcerea în capitalele lor, Daladier și Chamberlain au parte de o primire entuziastă, în timp ce Léon Blum denunță „lașa cedare”. În Franța, această ruptură împiedică constituirea unui consens împotriva Germaniei. De fapt, Munchenul provoacă o repliere a sovieticilor, nemulțumiți de a fi fost lăsați deoparte. Franța s-a discreditat în ochii aliaților săi răsăriteni. Hitler este de altfel foarte conștient de pierderea de prestigiu a Franței și de divergențele ce o opun unei Anglii gata să accepte faptul împlinit și a cărei alianță el încă mai speră să o obțină.⁶

Pentru moment, opiniile occidentale se divizează în „muncheneze” și „antimuncheneze”⁷. Opoziția față de Munchen este totuși mai omogenă la Londra (în principal o grupare a conservatorilor condusă de Churchill, Eden, Duff, Cooper), decât la Paris unde ea

---

⁴ Pierre Milza, Serge Berstein, *op. cit.*, p. 134.

⁵ John R. Barber, *op. Cit.*, p. 436

⁶ Valentin Ciorbea, *Din Istoria Secolului XX (1918-1939)*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2006, p. 189.

⁷ Alan Farmer, *Marea Britanie: politica externă și colonială, 1919-1939*, Editura All, București, 2000, p. 99.

regrupează o minoritate de extremă dreaptă (Henri de Kerilis), unii dintre socialiști și totalitatea comuniștilor.⁸

U.R.S.S. este nemulțumită că a fost înlăturată de la tratativele pentru rezolvarea conflictului și îi bănuiește pe occidentali că au dirijat spre Est ambițiile hitleriste. Franța este discreditată în mod special în ochii aliaților săi din Europa Centrală, aflați acum la bunul plac al dictaturilor. Încercuită, dezmembrată, Cehoslovacia, care constituie pivotul sistemului francez de apărare, este amenințată cu o dispariție imediată. Hitler este încurajat în politica sa de agresiune, ca și conducătorii fasciști⁹.

Acordul de la Munchen și consecințele sale au fost dezastruoase. În teritoriile ocupate, sute de mii de cehi și slovaci au rămas pradă terorii fasciste. Cehoslovacia a pierdut mai mult de o treime din suprafața și din populația sa, frontierele strategice, precum și circa 40 % din industrie. Slăbită din punct de vedere economic și incapabilă fiind să se mai apere, țara a ajuns, inevitabil, în sfera de influență a Germaniei.

Lovitura de forță are loc la data de 15 martie 1939 și va pune capăt definitiv existenței Cehoslovaciei. În timp ce președintele Hacha, succesorul lui Bénès, vrea să se opună experienței autonomiste slovace, conduse de Monseniorul Tiszo, susținută de Germania, este convocat la Berlin și somat să accepte intervenția trupelor germane, care are loc în aceeași zi (15 martie 1939) în Boemia. În concluzie, Hitler se hotărăște să profite de dificultățile acestei țări și s-o desființeze definitiv. La mai puțin de șase luni de la Conferința de la Munchen, Germania a preluat controlul asupra întregului teritoriu ceh, sub pretextul preîntâmpinării unor tulburări politice¹⁰.

III. CONCLUZII

În februarie 1938, Hitler a testat frontal marile puteri, prin ocuparea Austriei. A mers mai departe și a obligat la Munchen, în septembrie 1938, ca Chamberlain și Daladier, să-i ofere pe tavă, regiunea sudetă. După ce a umilit Anglia și Franța, desființează după șase luni statul cehoslovac și sosește ca un erou de legendă în Praga. Își dă seama că își poate permite orice¹¹. Urmează campania împotriva Poloniei.

---

⁸ Pierre Milza, Serge Berstein, *Istoria secolului XX, Vol. I, Sfârșitul lumii europene (1900-1945)*, Editura All, București, 1998, p. 354.

⁹ Idem, *Istoria Europei, Vol. V, Secolul XX (din 1919 până în zilele noastre)*, traducere de Monica Timu, Editura Institutul European, Iași, 1998, p. 136.

¹⁰ John R. Barber, *op. cit.*, p. 437.

¹¹ Nicolae Ciachir, *Istoria politică a Europei de la Napoleon la Stalin*, Editura Oscar Print, București, 1998, p. 250.

Alături de Slovacia, devenită prietenă a Germaniei, și în timp ce Ungaria anexează și Rutenia subcarpatică, Hitler fondează un „protectorat al Boemiei și Moraviei”, veritabil satelit al Reichului. În plin elan, va mai obține pe 22 martie de la Lituania orașul Memel.

În acest timp, Mussolini, profitând de dinamica evenimentelor și nevoind să fie mai prejos, invadează pe neașteptate Albania pe 7 aprilie 1939. Confruntarea cu democrațiile părea inevitabilă.¹²

Însă trezirea acestora la realitate se produce destul de târziu. Imediat după Mușchen, Franța și Marea Britanie speră încă să ajungă la un acord cu Hitler. Încă de pe 30 septembrie 1938, Chamberlain semnase cu Hitler o declarație de neagresiune, fără de altfel ca guvernul francez să fi fost informat.

Chiar și după violarea acordurilor de la Munchen de către Germania și a acordului mediteranean de către Italia, Franța și Marea Britanie nu se gândesc ca să răspundă prin forță. Francezii și englezii, prea târziu treziți, încearcă să stabilească un baraj diplomatic împotriva Reichului, promițând Statelor amenințate de agresiunea germană sau italiană (Polonia, Rorqânia, Grecia) ajutorul militar.

Însă barajul împotriva lui Hitler este lipsit de soliditate. Belgia și Olanda, temându-se de represaliile germane, refuză garanțiile franco-engleze. Acestui „front european” îi lipsește mai ales sprijinul U.R.S.S. și S.U.A.¹³.

IV. BIBLIOGRAFIE:

1. Barber, John, *Istoria Europei Moderne*, trad. Trușea Daniela, Editura Lider, București, 1993;
2. Berstein, Serge, Pierre, Milza, *Istoria secolului XX, Vol. I, Sfârșitul lumii europene (1900-1945)*, Editura All, București, 1998;
3. Idem, *Istoria Europei, Vol. V, Secolul XX (din 1919 până în zilele noastre)*, trad. Timu Monica, Editura Institutul European, Iași, 1998;

---

¹² Gheorghe Onișoru, *Istoria contemporană universală, 1917-1945*, Editura Fundației România de Măine, București, 2005, p. 103.

¹³ Alexandru Vianu, Constantin Bușe, coordonator, *Istorie universală. Epoca contemporană*, Vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 150.

4. Carpentier, Jean, Lebrun, François (coord.), *Istoria Europei*, trad. Băluță Mariana, Editura Humanitas, București, 2006;
5. Ciachir, Nicolae, *Istoria politică a Europei de la Napoleon la Stalin*, Editura Oscar Print, București, 1998;
6. Kratochvil, Miloš, *Istoria (Cehoslovacia)*, trad. Greceanu Radu, Editura Orbis, Praga, 1968;
7. Onișoru, Gheorghe, *Istoria contemporană universală, 1917-1945*, Editura Fundației România de Măine, București, 2005;
8. Vianu, Alexandru, Bușe, Constantin (coord.), *Istorie universală. Epoca contemporană, Vol. I*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.